

دانشکده هنر و معماری
پایان نامه کارشناسی ارشد هنر اسلامی

بررسی زیبایی‌شناسی و محتوایی نگاره‌های نسخ خطی مصور کتابخانه مرکزی تبریز

پروژه عملی:

اجرای نگاره ای (تابلو) با الهام از موضوع نگاره های نسخ خطی کتابخانه مرکزی تبریز

مریم متفکر آزاد

استاد راهنما (نظری)

دکتر مهناز شایسته‌فر

استاد راهنما (عملی)

پرویز اسکندر پور خرمی

مرداد ۱۳۸۹

تائید اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

ضای هیئت داوران نسخه نهایی پایان خانم مریم متفکر آزاد تحت عنوان: بررسی زیبا شناسی و محتوایی نگاره‌های نسخ خطی مصور کتابخانه مرکزی تبریز- پروژه عملی: اجرای نگاره ای با الهام از موضوع نگاره های نسخ خطی کتابخانه مرکزی تبریز را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه رشناسی ارشد تائید می کنند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی
۱- استاد راهنما (نظری)	دکتر مهناز شایسته فر	استادیار
۲- استاد راهنما (عملی)	پرویز اسکندریور خرمی	مری
۳- استاد ناظر	دکتر محمد خزائی	دانشیار
۴- استاد ناظر	دکتر علی شیخ مهدی	استادیار
۵- استاد ناظر	دکتر خشایار قاضی زاده	استادیار
۶- نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر محمد خزائی	دانشیار

آیین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی

دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عنوان پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجوی مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب و یا نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده‌ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده‌ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته‌ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب مریم متفکر آزاد دانشجوی رشته هنر اسلامی ورودی سال تحصیلی ۱۳۸۶ مقطع کارشناسی ارشد دانشکده هنر و معماری متعهد می‌شوم کلیه نکات مندرج در آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته‌های علمی مستخرج از پایان‌نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آیین‌نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هرگونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله براساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هرگونه اعتراض را از خود سلب نمودم.»

امضا

تاریخ

۱۳۸۹، ۱۱، ۱۹

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به دفتر «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:
«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته هنر اسلامی است که در سال ۱۳۸۹ در دانشکده هنر دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی خانم دکتر مهناز شایسته فر و استاد راهنمای عملی آقای اسکندرپور خرمی از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تادیبه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب مریم متفکر آزاد دانشجوی رشته هنر اسلامی مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: مریم متفکر آزاد
تاریخ و امضاء:

تقدیم به :

تقدیم به ساحت مقدس حضرت صاحب الزمان (عج) و
روح پر فتوح شهیدان اسلام و
به ویژه شهدای
هنرمند کشور عزیزمان ایران

تقدیم به پدر بزرگوارم که بزرگترین استاد و راهنمایم در

زندگی بوده است

تقدیم به مادر مهربانم که دامن پر مهرش آرامش بخش خاطر من بوده است

تقدیم به برادر عزیزم که راهنما و مشوقم بوده است

تقدیم به همسر

عزیزم که یار و یاور من بوده است
تقدیم به گل زیبای زندگیم زهرا جان که همیشه در
قلب من جای دارد

تشکر از:

وظیفه خود می دانم از زحمات استاد بزرگوارم سرکار خانم دکتر شایسته فر که طی مراحل پایان نامه راهنمای من بوده اند و از زحمات استاد بزرگوارم جناب آقای اسکندر پور که همواره راهنمای من در طی مراحل عملی پایان نامه بوده اند صمیمانه قدردانی نمایم. همچنین از داوران محترم جنابان آقایان: دکتر خزائی، دکتر قاضی زاده و دکتر شیخ مهدی که زحمت داوری این رساله را تقبل فرمودند و از نکات نظر ارزشمند ایشان بهره مند شدم، سپاسگزاری می نمایم.

از استاد ارجمندم جناب آقای چرخ‌چی که همواره حق استادی برگردن من داشته اند، تشکر و قدردانی می نمایم.

در نهایت از همکاریهای مسئولین محترم کتابخانه مرکزی تبریز به ویژه آقای تقی پور مسئول محترم بخش نسخ خطی و چاپ سنگی تشکر می نمایم.

چکیده:

هنر ایرانی حاکی از روح پاک و الهی مردمان و هنرمندان بزرگ این سرزمین می باشد. یکی از نموده‌های بارز آن هنر کتاب آرایبی است که در قالب تولید نسخ خطی و آرایش آن با آثار با ارزش نگارگری صورت گرفته است. این آثار همواره موجب افزایش ارزش مادی و معنوی این کتب گردیده است و بخشی از ذخایر و سرمایه های هنری، فکری و معنایی ملت است که شناخت، حفظ، نگهداری و مطالعه بر روی آنها گامی در جهت احیاء این سرمایه ملی است.

کتابخانه مرکزی تبریز یکی از مراکز نگهداری نسخ خطی و کتب چاپ سنگی است که گنجینه پر بهاء هنری را در خود جای داده است .

مطالعه حاضر به بررسی زیبایی شناسی و محتوایی نگاره های نسخ خطی و کتب چاپ سنگی موجود در کتابخانه مرکزی تبریز پرداخته و این آثار را از نظر موضوعی و عناصر بصری و زیبایی شناسی مورد بررسی قرار داده است. در این تحقیق از میان آثار موجود دو نمونه نسخه خطی با موضوع یوسف و زلیخا مورد بررسی قرار گرفته و سه نمونه از کتب چاپ سنگی با موضوعات ادبی، مذهبی، تاریخی بررسی شده است. از بین تصاویر و نگاره های این آثار، با توجه به کیفیت ارائه و ماندگاری نگاره ها و اهمیت موضوعی آنها از یک سو و دقت، ظرافت و ارزش نگاره ها و تصاویر از سویی دیگر، از هر نسخه خطی شش نمونه تصویری به عنوان نمونه مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است.

یافته های تحقیق حاکی از آن است که عناصر زیبایی شناسی مانند ترکیب بندی مفهومی، تعادل، تقارن، عدم بعدنمایی، رنگ و نور و مضامین ادبی و مذهبی در این نگاره ها- با وجود محدودیت و درباری بودن این نسخ - با بعد عرفانی و معنایی عمیق تر و عناصر زیبایی شناسی بیشتر جلب توجه می کند. لیکن تصاویر موجود در کتب چاپ سنگی از نظر عنصر خط دارای اهمیت بیشتر بوده، عنصر رنگ در آن به کار نرفته و همچنین استفاده از پرسپکتیو، نور و سایه در آنها دیده نمی شود. در این تصاویر مضامین تاریخی، ادبی و مذهبی با زبان هنر منعکس شده است .

واژگان کلیدی: کتابخانه مرکزی تبریز، نسخ خطی، نسخ چاپ سنگی، زیبایی شناسی، مفهوم و مضمون.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
و	فهرست تصاویر ----- و
	- فصل اول: مقدمه و کلیات
۱-۱-۱	مقدمه ----- ۲
۲-۱	بیان مسأله ----- ۴
۳-۱	مروری بر پیشینه و زمینه تحقیق ----- ۴
۴-۱	اهداف ----- ۶
۵-۱	سئوالات ----- ۷
۶-۱	فرضیات ----- ۷
۷-۱	روش ----- ۷
۸-۱	جنبه جدید بودن و نوآوری ----- ۸
	- فصل دوم: کتابت و تولید نسخ خطی و چاپ سنگی در ایران
۱-۲	تاریخچه کتابت و تولید نسخ خطی و مکاتب نگارگری ایرانی ----- ۱۰
۲-۲	ویژگی های مکاتب نگارگری ایرانی (با تاکید بر آثار کتابخانه مرکزی تبریز) ----- ۲۰
۱-۲-۲	مکتب هرات ----- ۲۰
۲-۲-۲	مکتب شیراز ----- ۲۲
۳-۲-۲	مکتب تهران ----- ۲۶
۳-۲	روند تهیه و تولید نسخ مصور خطی ----- ۲۷
۴-۲	تاریخچه و ویژگی کتب چاپ سنگی ----- ۳۰
۵-۲	روند تهیه و تولید کتب چاپ سنگی ----- ۳۶

- فصل سوم : عناصر زیبایی شناسی نسخ خطی و کتب چاپ سنگی

- ۳-۱-۱- ویژگیهای ظاهری و بصری نسخ خطی و کتب چاپ سنگی ----- ۳۹
- ۳-۱-۱- شاخص های تزئین و تزئینات رایج صفحات داخلی نسخ خطی ----- ۴۰
- ۳-۱-۲- شاخص های تزئین و تزئینات رایج صفحات داخلی کتب چاپ سنگی ----- ۵۶
- ۳-۲- عناصر زیبایی شناسی نسخ خطی ----- ۶۰
- ۳-۲-۱- ترکیب بندی ----- ۶۰
- ۳-۲-۲- تعادل، تناسب ----- ۶۴
- ۳-۲-۳- عدم بعد نمایی، ترکیب بندی دو بعدی ----- ۶۵
- ۳-۲-۴- تقارن ----- ۶۷
- ۳-۲-۵- رنگ، نور ----- ۶۹
- ۳-۲-۶- مضامین ----- ۷۲
- ۳-۳- عناصر زیبایی شناسی کتب چاپ سنگی ----- ۷۹
- ۳-۳-۱- ترکیب بندی ----- ۸۳
- ۳-۳-۲- بعد نمایی ----- ۸۴
- ۳-۳-۳- سایه روشن ----- ۸۵
- ۳-۳-۴- رنگ پردازش ----- ۸۵
- ۳-۳-۵- تذهیب ----- ۸۵
- ۳-۳-۶- مضامین ----- ۸۶

- فصل چهارم: بررسی زیبایی شناسی و مضمونی نسخه های خطی کتابخانه مرکزی تبریز

- ۴-۱- تاریخچه و معرفی کتابخانه مرکزی تبریز ----- ۸۹
- ۴-۲- یوسف و زلیخا - ۱۸۱۷م/۱۲۳۳ه.ق-هرات-شیراز ----- ۹۱
- ۴-۲-۱- معراج پیامبر اکرم(ص) ----- ۹۶

- ۱۰۰-۲-۲-۴-دلباختگی و علاقه وافر عمه به حضرت یوسف(ع)-----
- ۱۰۲-۳-۲-۴-درخواست برادران از پدر برای بردن حضرت یوسف(ع) به صحرا-----
- ۱۰۴-۴-۲-۴-نجات حضرت یوسف(ع) از چاه-----
- ۱۰۶-۵-۲-۴-به غلامی فروختن حضرت یوسف(ع) و خریداری ایشان توسط پیرزن-----
- ۱۰۸-۶-۲-۴-چوپانی حضرت یوسف(ع)-----
- ۱۱۰-۷-۲-۴-گواهی دادن طفل شیر خواره به پاک‌ی حضرت یوسف(ع)-----
- ۱۱۳-۳-۴-یوسف و زلیخا-۱۸۶۶م/۱۲۸۳ه.ق-تهران-----
- ۱۱۶-۱-۳-۴-خواستگاری زلیخا-----
- ۱۱۸-۲-۳-۴-به چاه افکندن حضرت یوسف(ع)-----
- ۱۲۰-۳-۳-۴-بریدن دستان زنان مصری از دیدن جمال حضرت یوسف(ع)-----
- ۱۲۲-۴-۳-۴-زندانی شدن حضرت یوسف(ع)-----
- ۱۲۴-۵-۳-۴-آمدن برادران حضرت یوسف(ع) به مصر-----
- ۱۲۶-۶-۳-۴-وصال حضرت یعقوب و یوسف(ع)-----
- ۱۲۸-۷-۳-۴-وصال حضرت یوسف(ع) و زلیخا-----

- فصل پنجم: بررسی زیبایی شناسی و مضمونی تصاویر کتب چاپ سنگی کتابخانه مرکزی تبریز

- ۱۳۲-۱-۵-آثار عجم (۱)-۱۸۹۵م/۱۳۱۳ه.ق-تهران-----
- ۱۳۷-۱-۱-۵-بقعه جاماسب-----
- ۱۳۸-۲-۱-۵-تنگ کرم-----
- ۱۳۹-۳-۱-۵-قلعه دختر-----
- ۱۴۱-۴-۱-۵-تخت جمشید-----
- ۱۴۳-۵-۱-۵-کوه رحمت-----
- ۱۴۴-۶-۱-۵-قلعه شکسته - قلعه استخر-----

- ۱۴۶ ----- ۵-۱-۷- بقعه های متبرکه سه امامزاده
- ۱۴۹ ----- ۵-۲- آثار عجم (۲) - ۱۸۹۶م/۱۳۱۴ه.ق-تهران
- ۱۵۳ ----- ۵-۲-۱- فتحعلی شاه
- ۱۵۵ ----- ۵-۲-۲- نبرد با روسها
- ۱۵۶ ----- ۵-۲-۳- نبرد با روسها
- ۱۵۷ ----- ۵-۲-۴- رفتن شاهزاده به گنجه
- ۱۵۹ ----- ۵-۳- کلیات جودی - ۱۸۹۳م/۱۳۱۱ه.ق-تهران
- ۱۶۴ ----- ۵-۳-۱- شهادت امیر المومنین(ع)
- ۱۶۶ ----- ۵-۳-۲- ورود حضرت ابا عبدالله(ع) به کربلا
- ۱۶۸ ----- ۵-۳-۳- شهادت حضرت علی اکبر(ع)
- ۱۷۰ ----- ۵-۳-۴- اهل بیت(ع) در شام
- ۱۷۲ ----- ۵-۳-۵- اهل بیت(ع) در مجلس یزید
- ۱۷۴ ----- ۵-۳-۶- اهل بیت(ع) در مدینه
- ۱۷۶ ----- ۵-۴- هزارستان - ۱۹۰۰م/۱۳۱۸ه.ق-تهران
- ۱۸۰ ----- ۵-۴-۱- شب نهم فروردین ماه که آذرش می خوانند
- ۱۸۲ ----- ۵-۴-۲- حلقه بر در زدن سه گدای نا بینا
- ۱۸۴ ----- ۵-۴-۳- شب سی و دویم بهمن بیست و دویم اردیبهشت ماه
- ۱۸۶ ----- ۵-۴-۴- رفتن هارون الرشید با جعفر برمکی بر بالای درخت
- ۱۸۷ ----- ۵-۴-۵- آمدن ذات الدواهی حیل به باز با لباس زاهدان نزد شرکان
- ۱۸۸ ----- ۵-۴-۶- کشتن راهب را در سر کوه به حیل به ذات الدواهی بدبنیاد
- ۱۸۹ ----- ۵-۴-۷- صحبت داشتن اسحاق موصلی با دختران
- ۱۹۲ ----- نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۹۶	گزارش و تصاویر کار عملی
۲۰۴	فهرست منابع
۲۱۱	پیوست : جداول و تصاویر نمونه های مورد بررسی
۲۱۸	چکیده انگلیسی

فهرست تصاویر

صفحه	تصاویر فصل چهارم
۹۴	تصویر ۴-۱ جلد - یوسف وزلیخا - ۱۸۱۷/م ۱۲۳۳.ه ق - هرات- شیراز
۹۵	تصویر ۴-۲ صفحه مکتوب - یوسف و زلیخا - ۱۸۱۷/م ۱۲۳۳.ه ق - هرات- شیراز
۹۶	تصویر ۴-۳ معراج پیامبر اکرم (ص) - یوسف و زلیخا - ۱۸۱۷/م ۱۲۳۳.ه ق - هرات- شیراز
	تصویر ۴-۴ دلباختگی و علاقه وافر عمه به حضرت یوسف (ع) - یوسف و زلیخا
۱۰۰	- ۱۸۱۷/م ۱۲۳۳.ه ق - هرات- شیراز
	تصویر ۴-۵ در خواست برادران از پدر برای بردن حضرت یوسف (ع) به صحرا - یوسف و زلیخا
۱۰۲	- ۱۸۱۷/م ۱۲۳۳.ه ق - هرات- شیراز
	تصویر ۴-۶ نجات حضرت یوسف (ع) از چاه - یوسف و زلیخا
۱۰۴	- ۱۸۱۷/م ۱۲۳۳.ه ق - هرات- شیراز
	تصویر ۴-۷ به غلامی فروختن حضرت یوسف (ع) - یوسف و زلیخا و خریداری ایشان توسط پیرزن -
۱۰۶	یوسف و زلیخا - ۱۸۱۷/م ۱۲۳۳.ه ق - هرات- شیراز
۱۰۸	تصویر ۴-۸ چوپانی حضرت یوسف (ع) - یوسف و زلیخا - ۱۸۱۷/م ۱۲۳۳.ه ق - هرات -
	تصویر ۴-۹ گواهی دادن طفل شیر خواره به پاکی حضرت یوسف (ع) - یوسف و زلیخا
۱۱۰	- ۱۸۱۷/م ۱۲۳۳.ه ق - هرات- شیراز
۱۱۲	تصویر ۴-۱۰ خاتمه - یوسف و زلیخا - ۱۸۱۷/م ۱۲۳۳.ه ق - هرات- شیراز
۱۱۴	تصویر ۴-۱۱ جلد - یوسف و زلیخا - ۱۸۶۶/م ۱۲۸۳.ه ق - تهران.
۱۱۵	تصویر ۴-۱۲ دیباچه - یوسف و زلیخا - ۱۸۶۶/م ۱۲۸۳.ه ق - تهران.
۱۱۶	تصویر ۴-۱۳ خواستگاری زلیخا - یوسف و زلیخا - ۱۸۶۶/م ۱۲۸۳.ه ق - تهران.
	تصویر ۴-۱۴ به چاه افکندن حضرت یوسف (ع) - یوسف و زلیخا
۱۱۸	- ۱۸۶۶/م ۱۲۸۳.ه ق - تهران.

تصویر ۴-۱۵ بریدن دستان زنان مصری از دیدن جمال حضرت یوسف(ع) - یوسف و زلیخا

۱۲۰----- ۱۸۶۶م/ ۱۲۸۳ه.ق- تهران

تصویر ۴-۱۶ زندانی شدن حضرت یوسف (ع) - یوسف و زلیخا-۱۸۶۶م/ ۱۲۸۳ه.ق- تهران ---- ۱۲۲

تصویر ۴-۱۷ آمدن برادران حضرت یوسف(ع) به مصر - یوسف و زلیخا-۱۸۶۶

۱۲۴----- ۱۲۸۳ه.ق- تهران

تصویر ۴-۱۸ وصال حضرت یعقوب و یوسف(ع)-یوسف و زلیخا-۱۸۶۶م/ ۱۲۸۳ه.ق- تهران -- ۱۲۶

تصویر ۴-۱۹ وصال حضرت یوسف(ع) و زلیخا- یوسف و زلیخا-۱۸۶۶م/ ۱۲۸۳ه.ق- تهران ---- ۱۲۸

تصاویر فصل پنجم (کتب چاپ سنگی)

تصویر ۵-۱ جلد ۱- آثار عجم ۱-۱۸۹۵م/ ۱۳۱۳ه.ق- تهران ----- ۱۳۴

تصویر ۵-۲ صفحه عنوان-آثار عجم ۱-۱۸۹۵م/ ۱۳۱۳ه.ق- تهران ----- ۱۳۵

تصویر ۵-۳ دیباچه-آثار عجم ۱-۱۸۹۵م/ ۱۳۱۳ه.ق- تهران ----- ۱۳۶

تصویر ۵-۴ بقعه جاماسب-آثار عجم ۱-۱۸۹۵م/ ۱۳۱۳ه.ق- تهران ----- ۱۳۷

تصویر ۵-۵ تنگ کرم-آثار عجم ۱-۱۸۹۵م/ ۱۳۱۳ه.ق- تهران ----- ۱۳۸

تصویر ۵-۶ قلعه دختر-آثار عجم ۱-۱۸۹۵م/ ۱۳۱۳ه.ق- تهران ----- ۱۳۹

تصویر ۵-۷ تخت جمشید-آثار عجم ۱-۱۸۹۵م/ ۱۳۱۳ه.ق- تهران ----- ۱۴۱

تصویر ۵-۸ کوه رحمت-آثار عجم ۱-۱۸۹۵م/ ۱۳۱۳ه.ق- تهران ----- ۱۴۳

تصویر ۵-۹ قلعه شکسته و قلعه استخر-آثار عجم ۱-۱۸۹۵م/ ۱۳۱۳ه.ق- تهران ----- ۱۴۴

تصویر ۵-۱۰ بقعه های متبرکه سه امامزاده-آثار عجم ۱-۱۸۹۵م/ ۱۳۱۳ه.ق- تهران ----- ۱۴۶

تصویر ۵-۱۱ خاتمه -آثار عجم ۱-۱۸۹۵م/ ۱۳۱۳ه.ق- تهران ----- ۱۴۸

تصویر ۵-۱۲ جلد ۲-آثار عجم ۲-۱۸۹۶م/ ۱۳۱۴ه.ق- تهران ----- ۱۵۰

تصویر ۵-۱۳ صفحه عنوان-آثار عجم ۲-۱۸۹۶م/ ۱۳۱۴ه.ق- تهران ----- ۱۵۱

تصویر ۵-۱۴ دیباچه-آثار عجم ۲-۱۸۹۶م/ ۱۳۱۴ه.ق- تهران ----- ۱۵۲

- تصویر ۵-۱۵ فتحعلی شاه-آثار عجم ۲-۱۸۹۶م/۱۳۱۴ه.ق-تهران ----- ۱۵۳
- تصویر ۵-۱۶ نبرد با روسها-آثار عجم ۲-۱۸۹۶م/۱۳۱۴ه.ق-تهران ----- ۱۵۵
- تصویر ۵-۱۷ نبرد با روسها-آثار عجم ۲-۱۸۹۶م/۱۳۱۴ه.ق-تهران ----- ۱۵۶
- تصویر ۵-۱۸ رفتن شاهزاده به گنجه-آثار عجم ۲-۱۸۹۶م/۱۳۱۴ه.ق-تهران ----- ۱۵۷
- تصویر ۵-۱۹ خاتمه -آثار عجم ۲-۱۸۹۶م/۱۳۱۴ه.ق-تهران ----- ۱۵۸
- تصویر ۵-۲۰ جلد -کلیات جودی-۱۸۹۳م/۱۳۱۱ه.ق-تهران ----- ۱۶۱
- تصویر ۵-۲۱ صفحه عنوان-کلیات جودی-۱۸۹۳م/۱۳۱۱ه.ق-تهران ----- ۱۶۲
- تصویر ۵-۲۲ دیباچه -کلیات جودی-۱۸۹۳م/۱۳۱۱ه.ق-تهران ----- ۱۶۳
- تصویر ۵-۲۳ شهادت امیر المومنین(ع) -کلیات جودی-۱۸۹۳م/۱۳۱۱ه.ق-تهران ----- ۱۶۴
- تصویر ۵-۲۴ ورود حضرت اباعبدالله (ع) به کربلا-کلیات جودی-۱۸۹۳م/۱۳۱۱ه.ق-تهران ----- ۱۶۶
- تصویر ۵-۲۵ شهادت حضرت علی اکبر(ع)-کلیات جودی-۱۸۹۳م/۱۳۱۱ه.ق-تهران ----- ۱۶۸
- تصویر ۵-۲۶ اهل بیت(ع) در شام-کلیات جودی-۱۸۹۳م/۱۳۱۱ه.ق-تهران ----- ۱۷۰
- تصویر ۵-۲۷ اهل بیت(ع) در مجلس یزید-کلیات جودی-۱۸۹۳م/۱۳۱۱ه.ق-تهران ----- ۱۷۲
- تصویر ۵-۲۸ اهل بیت(ع) در مدینه-کلیات جودی-۱۸۹۳م/۱۳۱۱ه.ق-تهران ----- ۱۷۴
- تصویر ۵-۲۹ جلد -هزاردستان-۱۹۰۰م/۱۳۱۸ه.ق-تهران ----- ۱۷۷
- تصویر ۵-۳۰ صفحه عنوان-هزار دستان - ۱۹۰۰م/۱۳۱۸ه.ق-تهران ----- ۱۷۸
- تصویر ۵-۳۱ دیباچه -هزار دستان-۱۹۰۰م/۱۳۱۸ه.ق-تهران ----- ۱۷۹
- تصویر ۵-۳۲ شب نهم فروردین ماه که آذرش می خوانند،هزار دستان-۱۹۰۰ -----
- م/۱۳۱۸ه.ق-تهران ----- ۱۸۰
- تصویر ۵-۳۳ حلقه بر در زدن سه گدای نابینا- هزار دستان-۱۹۰۰م/۱۳۱۸ه.ق-تهران ----- ۱۸۲
- تصویر ۵-۳۴ شب سی و دویم بهمن بیست و دویم اردیبهشت ماه -هزار دستان- ۱۹۹۰ -----
- م/۱۳۱۸ه.ق-تهران ----- ۱۸۴

تصویر ۳۵-۵ رفتن هارون الرشید با جعفر برمکی بر بالای درخت - هزارستان - ۱۹۰۰

م / ۱۳۱۸ ه.ق - تهران ----- ۱۸۶

تصویر ۳۶-۵ آمدن ذات الدواهی حیلہ باز با لباس زاهدان نزد شرکان - هزارستان - ۱۹۰۰ م / ۱۳۱۸

ه.ق - تهران ----- ۱۸۷

تصویر ۳۷-۵ کشتن راهب را در سر کوه به حیلہ ذات الدواهی بدبنیاد - هزارستان

- ۱۹۰۰ م / ۱۳۱۸ ه.ق - تهران ----- ۱۸۸

تصویر ۳۸-۵ صحبت داشتن اسحاق موصلی با دختران - هزارستان - ۱۹۰۰ م / ۱۳۱۸ ه.ق -

تهران ----- ۱۸۹

تصویر ۳۹-۵ خاتمه - هزارستان - ۱۹۰۰ م / ۱۳۱۸ ه.ق - تهران ----- ۱۹۰

فصل اول:

مقدمه و کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

۲-۱- بیان مسأله

۳-۱- مروری بر پیشینه و زمینه تحقیق

۴-۱- اهداف

۵-۱- سئوالات

۶-۱- فرضیات

۷-۱- روش

۸-۱- جنبه جدید بودن و نوآوری

سرزمین ایران همواره مهد هنر و پرورش هنرمندان بوده است. آثار هنرمندان ایرانی بیان کننده آمال و آرزوها و آداب و رسوم و مذهب مردمان آن در قالبها و زمینه های مختلف هنری بوده است. یکی از زمینه های رشد و تعالی هنر ایرانی در طول تاریخ، نسخ خطی نفیس می باشند که در ادوار مختلف توسط هنرمندان و حامیان هنری تولید شده است. نسخ خطی آینه ای بدیع از تجلیات روح هنرمند ایرانی و همچون گنجینه ای بزرگ در برگیرنده مضامین و زیبایی اعجاز انگیز نگارگری ایرانی بوده است. همچنین هنر نگارگری جزء با ارزشترین هنرهای ایرانی بوده که با تار و پود زندگی مردمان این سرزمین پیوند خورده است. این آثار در پیوندی عمیق با ادبیات و عرفان بیان کننده مضامین عمیق عرفان ایرانی بوده است، به نحوی که تمام اجزای یک نسخه خطی - به ویژه نگاره های آن - بیان روشنی از دیدگاه عرفانی هنرمند به جهان می باشد. بیان داستانهای مذهبی، عرفانی، ادبی و ... در نسخ خطی و نمایش زیبایی این مضامین توسط نگارگران ایرانی موجب ایجاد مجموعه های نفیسی از نسخ خطی در ادوار مختلف با جنبه های زیبایی شناسی عمیقی شده است که تاکنون در کتابخانه ها و موزه های ایران و جهان به یادگار مانده است. کتابخانه مرکزی تبریز به دلیل وجود مکاتب بزرگ هنری در این شهر، همواره در برگیرنده آثار نفیس و ارزشمندی از نسخ خطی بوده که تا کنون همانند یک گنج گرانبها ناشناخته مانده است . بدون شک شناخت و معرفی هرچه بیشتر این گنجینه هنری با ارزش کمک شایانی به معرفی هنر این سرزمین به عنوان بخشی از میراث با ارزش و سرمایه ملی خواهد کرد. در این تحقیق به معرفی نمونه هایی از نسخ خطی ارزشمند کتابخانه مرکزی تبریز و بررسی ابعاد زیبایی شناسی و محتوایی موجود در آنها پرداخته شده است.

این تحقیق مشتمل بر شش فصل است که در فصل اول کلیات تحقیق شامل بیان و اهمیت مسئله، اهداف و فرضیات مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل دوم به تاریخچه هنر نگارگری و مبانی نظری آن شامل مکاتب هنر نگارگری پرداخته می شود. فصل سوم با عنوان عناصر زیبایی شناسی نسخ خطی و کتب چاپ سنگی در بر دارنده عناصر زیبایی شناسی نسخ خطی می باشد. در فصل چهارم به بررسی

زیبایی شناسی و محتوایی نسخه های خطی کتابخانه مرکزی تبریز پرداخت می شود. در فصل پنجم زیبایی شناسی و محتوایی تصاویر کتب چاپ سنگی مورد بررسی قرار می گیرد. فصل ششم مشتمل بر توصیف و تحلیل یافته ها، نتیجه گیری و پیشنهادات می باشد.

امید است با انجام هر چه بیشتر تحقیقات در زمینه های هنری و به ویژه ابعاد معنایی و زیبایی شناختی هنر این سرزمین زوایای پنهان بیشتر این ذخایر هنری معرفی و سرچشمه زلال هنر متعالی ایرانی – اسلامی در دسترس قرار گیرد.